UNIVERSITY OF N.C. AT CHAPEL HILL
00034394174

Digitized by the Internet Archive
in 2025 with funding from
University of North Carolina at Chapel Hill

https://archive.org/details/diealteunddieneu00rubi

19-20

18/6

312

S. SARNA,
70, SIDNEY STREET,
24 FEB. 22
LONDON, E.1.

2292

שני לוחות הפילוסופיא.

222

שני לוחות
הפילוסופיא

יכילו

אמונות השניות (Dualismus) ודעות האחדות (Monismus)

בשלשת יסודות הפילוסופיא שהם: האלהים, התבל והאדם.

מאת

דר. שלמה רובין.

(עם תמונת המחבר).

קראקא, תרס"ז.

בדפוס והוצאת יוסף פישער (גראָדגאַסס 62).

DIE ALTE UND DIE NEUE

PHILOSOFIE

ODER

DUALISMUS UND MONISMUS

IN GEGENSEITIGE TABELLEN ANSCHAULICH DARGESTELLT

VON

Dr. S. RUBIN.

KRAKAU, 1907.

DRUCK U. VERLAG VON JOSEF FISCHER (GRODGASSE 62).

ד"ר יעקב רובין.

924110

מבוא.

א.

בכל יקום התבל, בבע״ח, ובצמחים ואפילו במוצקים, בכל מערכות הטבע האלה, נחזה ונרגש שני ישיים שונים: ה ח ו מ ר ו ה כ ח או הרוח[1], היינו נשמי ורוחני.

ב.

האמונה המתהלכת בקרב רוב בני האדם, ואפילו בראשי חכמי לבב, כי הישיים האלה נ פ ר ד י ם זמ״ז בשרשם, השרש האחד בעולם הנשמי הנראה והנרגש בחושינו, והשרש השני בעולם הרוחני הוא עולם הנפשות, האמונה הזאת נקראת: שיטת ה ש נ י ו ת, ומאמיניה נקראים: בעלי ה ש נ י ו ת, הרואים במחזה הגיונם ודמיונם עולם כפול, נשמי ורוחני נ ב ד ל י ם זה מזה, אף בהרכבתם בגוף אחד.

ג.

ה ד ע ה הבהירה בקצת חכמי הטבע, כי שני הישיים האלה יתלכדו ולא יתפרדו בכל גוף הנמצא בתבל, נקראת שיטת ה א ח ד ו ת.

---

[1]) בלשון חכמי הטבע Stoff u. Kraft ואצל שפינוזה: Extensio et cogitatio היינו התפשטות ומחשבה, היא Energie.

הפילוסופיא „מלכת כל החכמות שבעולם", כי היא מכילה את כל תוצאות מחשבות החכמים ורעיונותיהם בחפישתם את מהות האמת בחזיונות תבל ומלואה, בהשתדלותם לחדור בטיב המציאות ובשרשיה, ולמצא פתרון לכל חידות העולם.

ז.

שלשה הם היסודות או היתדות שעליהם תומכת הפילוסופיא בחקירותיה:

א. האלהות: [אם נמצא אלוה אישי חוץ מן העולם בצלם אדם ובדמות התפעליותיו? ובהמצאו אם הוא יחידי או מורכב משנים או שלשה אלהים? או אם האלוה בתור סבה ראשונה שוכן בתוך העולם, והחוקים הטבעיים המה תואריו?

ב. התבל: אם נברא העולם מאפס בדבר האלהים, או התפתח והשתלשל מחוקי העצם השרשי והמקורי?

אם המקום והזמן נצחיים אין־סופיים?

איך נתהוה כדור הארץ בדרך טבעי?

ואיך נשתלמו יצוריו?

ג. האדם: אם הוא מורכב מגוף ונשמה?

אם נברא האדם כמין בעח"י בפ"ע או השתלשל והשתלם מתוך בעח"י אחרים?

איך נשתלמו בו כשרון הלשון והידיעה הבהירה?

מה הנה התפעליותיו?

איך נשתלמו בו הפעולות הנפשיות?

ח.

לפי התחלקות הזאת חלקתי את ספרי הנוכחי בשלשת הפרקים האלה: האלהים, התבל, האדם[1]), ובשלשתם נמצאים לוחות שתי

[1]) בפרק המתעסק באדם הארכתי יותר בידיעת טיב האדם שהיא היקרה בכל מדעי הטבע, לפי פתגם חכם קדמון „בן אדם דע את עצמך!".

המחלטת כי הנשמי והרוחני ביצורי התבל ומלואה נאצלים כאחד ממקור הראשי הוא „העצם“ (סובסטאנץ), ובמקום שנרגיש את ה ח ו מ ר שם כלוא גם ה ר ו ח, ואין חומר בלי רוח, כמו שאין רוח בלי חומר.

שיטת האחדות ביצורי הארץ וצאצאיה מיוסדת על למודי ה ש ת ל ש ל ו ת בשנוי מין אל מין אחר, ו ה ת פ ת ח ו ת בכח העברה ונחלה מאבות לבנים, ו ה ש ת ל מ ו ת בהתעלות השלמות במלחמת היקום להכחיד הנרוע ולהשאיר השלם, שלשתן במצעדים תמידיים על שלבי סולם התולדה, אשר עלו בהם יצורי בראשית בעלי אברים משפל המדרגה בתור בריה קלה פשוטה ועורה כגרגר חרדל, אל מעלת רב האברים בשנהב ובקוף ובאדם, בהשתלם היצור הפשוט כעין אבעבוע או תא (צעללע) במשך רבבות אלפי שנים בשנוי תמיד למעליותא מסוג לסוג וממין אל מין אחר, מן האזוב אשר בקיר עד הארז אשר בלבנון, ומן הזבוב והיתוש עד הקוף והאדם, באופן שלא נברא כל מין ומין בפ״ע בקומתו ובצביונו בפעם אחת, כי אם המינים השתלשלו והתפתחו והשתלמו מצורות קדמוניות ע״י רבבות שנויים וחלופים אין מספר.

ד.

כל אחת משתי השיטות האלה נקראת בלשון חכמים „אספקלריא של העולם“ (Weltanschauung), היינו האופן שבו מסתכל האדם על טיב העולם.

ה.

הסתכלות תבונית כזאת היא מהות ה„פילוסופיא“.

ו.

המדע הכללי שאנחנו קוראים לו בשם „פילוסופיא“ היא החקירה המקפת את כל ידיעות האדם בכל פנות הקירותיו. על כן מכונה חכמת

פרק ראשון.

האלהים.

לוח ראשון.

מהות האלוה או העצם.

השגיות:	האחדות:
א. האלוה והעולם המה שני עצמים שונים, העולם הגשמי והאלוה הרוחני, שהוא הבורא והמכלכל והמושל של העולם הגשמי.	א. האלוה והעולם המה עצם אחד, מושג האלוה הוא מושג הטבע, כי האלוה והטבע אחד הוא.
ב. האלוה הוא חוץ מן העולם או ממעל להטבע והוא שוכן במקום כבודו מחוץ להעולם, אשר ברא מאפס בהכמה רבה.	ב. האלוה שוכן בתוך העולם, והוא כח הכחות של כל החומרים שנאצלים ממנו.
ג. האלהים הוא ברב או במעט בצלם האדם, עצם אברי הדומה אל האדם, אם בצורה היותר שלמה, ויש להאלהים כל תואר	ג. האלהים הוא הטבע הבורא והיוצר הכל, וחוקי הטבע הידועים לנו הם המשינים או התוארים או מדותיו של האלהים; ובמדה

השיטות הכלליות הנ"ל, זה לעומת זה ברשומיהם הפרטיים, ודעות הפילוסוף הטבעי Haeckel*) וסיעתו היו לי בזה לעינים בלוחות „האחדות".

הקורא העברי ימצא בספר הקטן הזה תמצית הפילוסופיא למחלקותיה בשיטותיה השונות מני אז עד היום הזה.

---

*) בשני ספריו: „חידות העולם" ו„פליאות החיים".

סובבים רק לתועלותיו ולהמציא צרכיו... וזה הדעת כשיחקר כמו שצריך למשכילים שיחקרו הדעות יתבאר מה שבו מן הטעות (המורה להרמב"ם י"ג לשלישי) — „מאשר בני האדם מוצאים בקרבם וחוצה להם הרבה אמצעים העוזרים להם להשיג את תועלתם... ע"כ הסכינו לראות כל דבר טבעי כאלו הוא אמצעי לתועלתם... ובכן קמה וגם נצבה הנחתם, כי האלהים עשה ועושה הכל לתועלת בני האדם. למען יהיו מחויבים להודות לו ולעבדו" (שפינוזה ח"א הוספה).

לוח שני.

תארי האלהים.

השניות:	האחדות:
א. התוארים שנוכל ליחס להאלהים המה הנהגתו והשפעתו על התבל שהוא נוהג בחסדו.	א. התוארים שנוכל ליחס להאלהים המה חוקי הטבע בתבל, כי האלהים והטבע אחד הוא.
ב. בנוגע לטיב עצם האלוה אל טבע העולם אשר ברא, מתחלק העצם הזה לשני ראשים שונים, [האחד חומרי והשני רוחני: העצם החומרי הוא סבה ראשונה אל „העולם החומרי" ומחקרו הוא הנושא של ידיעות הטבע והחימיה, והוא נברא מאין או מחומר קדום אשר בכחו לא יעדר לנצח; אולם העצם הרוחני	ב. בנוגע לטיב „העצם" נמצא בו סגולתו העיקרית התנועה התמידית בשנויים בלי הרף ובלי מנוחה וקפאון, תנועה בלי ראשית ובלי תכלית, והוא perpetuum mobile האמתי, כי התנועה היא טבעו העצמי מקרבו ומתוכו, ואין מי יועידנו לכך, והתנועה הזאת היא יסוד ושרש כל החזיונות הנצחיים בשמים ובארץ, ושנוייה

האדם והתפעליותיו: לכעוס ולרצות ולהתרצות ולנקום ולאהוב ולשנוא ולשחוק ולהגות מהשבות ממש כבן אדם.

ד. השגחת האלהים בעולמו מעשה ידיו, הדומה אל מעשה ידי אמן נדול חרש וחושב או אדרכל, היא כעין ממשלת מלך בו"ד בחכמתו ובתבונתו, ולא בלבד בהשגחה כללית, כי אם בהשגחה פרטית נוזר האלהים גורל כל אדם ומנת חבלו בארץ, מיום הוָלדו עד יום מותו.

שנחקור בדרכי חוקי הטבע להנדיל ולהרחיב ידיעתם נתקרב יותר ויותר אל העצם הנשנב.

ד. חוקי הטבע האיתנים, שהם כביכול בני האלהים, אינם יכולים להשתנות אף כמלא חוט השערה, שאלמלא ישתנה אחד החוקים הטבעיים ישוב העולם כלו לתוהו ובוהו, והכל נוהג בעולם לפי החוקים הטבעיים.

באור.

„המערבב את הטבע האלוהי עם הטבע האנושי נוח לו ליחס להאלוה הפעלות אנושיות" (שפינוזה חקר אלוה א', ח', ב') וזה שקר מוחלט כמ"ש הרמב"ם נ"ד ונ"ה לראשון „כל הפעלות מרוחק ממנו כי כל הפעלות יחייבו שנוי". וז"ל שפינוזה בחלק ה' למוד י"ז: האלוה הוא חפשי מכל מצבי קבלת פעולה ואיננו מתפעל ע"י שום הפעלות.— „האלוה אינו אוהב ואינו שונא לאיש (במובן הפשוט) כי האלוה איננו מתפעל ע"י שום הפעלות" (שם מ"י) — „ישנם אנשים ידמו בנפשם היות אלוה בצלם האדם מורכב כמוהו מנוף ונשמה ועלול להפעליות נפשיות, אכן מהאמור עד כה מבואר למדי איך הם בשניאתם רחוקים מדעת האלהים האמתית" (שם א' י"ד באור).

„יחשבו שתכלית המציאות כלה מציאת מין האדם לבדו לעבוד את השם, וכל מה שנעשה אמנם נעשה כלו בנללו, עד שהנלנלים אינם

ר׳ יוסף קארו בעל הב״י והש״ע מספר לנו בספרו „מגיד מישרים״ כי בשבוע פ׳ משפטים בא אליו המלאך הוא „המגיד״ שלו ולחש לו כי „אלהים״ בגימ׳ „הטבע״. — שפינוזה בהקדמתו לחלק הרביעי מספרו „עטהיקא״ כותב בזה״ל: Deussive natura = „האלהים או הטבע״— התאחדות האלוה והטבע היא מתאימה עם ספרי קדשנו, ומסכמת אל אמונת ישראל, ומפורשת בדברי חכמי עמנו, מעשרה מאמרות שבהם נברא העולם עד הוראת השם הויה על הישות והמציאות בכללה (שע״ז רמז גם המורה בס״א לראשון). — ובשנת תס״ה זו שאלה נשאלה מלונדון לפני הרב צבי אשכנזי הנודע בשם חכם צבי (ראב״ד באמשטרדם ובאלטונא) הלא היא כתובה עם תשובה בצדה בספר שו״ת חכם צבי סי׳ יח, וז״ל שם: „שאלה... החכם המרומם והנעלה כמהר״ר דוד ניטו נר״י אב״ד ומו״ץ בקהל קדוש שערי שמים (בלונדון) דרש... שאמרתי בישיבה שהשם יתברך והטבע והטבע והשם יתברך הכל אחד אומר אני שכך אמרתי ואני מקיימו ואכריחנו מאחר שדוד המלך מקיימו... אבל צריך לידע (הטו אזניכם יהודים מפני שהוא העיקר הראשון מאמונתנו) ששם טבע הוא מהמצאות האחרונים... שהקב״ה עושה כל אותן הענינים שאנחנו קוראים טבע... ואותו הדבר שהיא השנחה הוא שקוראים טבע וזהו שאמרתי שהאלקים והטבע והטבע והאלקים הכל אחד דיעה זו היא דיעה ישרה חסידה וקדושה ואשר לא יאמינו בה הם קראים ואפקורסים...״ — תשובה: „ראה אני את דברי החכם המרומם הנעלה נר״ו שהם דברי הכוזרי במאמר ראשון... והוא יתברך יקרא טבע באמת... וזו היא דעת המאושרים... ודעת קדושים דברי חסידי עמנו... ואם חשבו המערערים שלא יתכן לכנות מעשה השי״ת יתעלה בשם טבע... הנה הרב הגדול... שליה... כתב... כי שכר עושי מדות ה׳ ועונש העובר עליהם הם טבעיים... פה אלטונא טויב מנחם אב שנת תס״ה עכ״ל.

הוא סבה ראשונה אל „עולם הרוחות“ שאין בו החלק ההוא של הקיום הנצחי, וגם חקי הטבע והחימיה, אף אם ימשלו בו, המה נכנעים אל „כח החיים“ או „הבחירה החפשית“ או בכלל „גבורת שדי“.

ג. האלהים מובן ומושג בציור רוחני, שאין לו גוף ולא משיני הגוף.

ד. אין אלהים אלא אחד.

בלי קץ וסוף הם המה חוקי הטבע, אשר רק חלק קטן מהם נודע לנו, ובמעלות שלמותנו נרכש לנו תמיד יותר ויותר מהם, והיא תקותנו לעתיד לבא.

ג. העצם האלוהי בלעדי משיגיו מסתתר מהשגתנו במדרגת שלמותנו הנוכחת.

ד. העצם יחיד ומיוחד בכל חזיונותיו הרבים והעצומים בלי קץ וסוף.

באור.

בשיטה השניות התבונית אין אלהים ר ב י ם ושונים המנהיגים את העולם ומשפיעים בו, כמו שהאמינו עמים קדמונים, ביחוד היונים, אשר יצרו באמונה הזאת דמיונות פיוטיים ושירים נשגבים ופסילי מעשי חרש וחושב הנפלאים עד היום הזה; אף לא אלהים ש ל ש ה כמו שהאמינו הכשדים וההודים ובמקצת גם הדתות החדשות; אף לא אלהים שנים, האחד אל טוב והשני אל רע, כמו שהאמינו ההודים והמצרים והפרסים, ובדתות החדשות נפתולי האלהים עם השטן הרע והמשחית. האמונה באל אחד היא היותר מתקבלת אל רגש הלב ואל הגיון הראש, והיא אבן פנת הדתות היותר נכבדות בעולם, אם אמנם גם היא מעורבת ברב או במעט עם האמונות האחרות הנ"ל, כי אצל האלוה האחד יתלוו עוד שרים או אלהים אחרים בתור מלאכים, שטן, שדים, ורוחות רעות.

לאלפים ולרבבות, ובעצמו נשאר בכמותו. גם סך הכח המניע את כל העולם לא יוסיף ולא ינרע, כי אם משתנה בכמותו ובאיכותו לפי ערך התנועה שהוא מסבב בעולם.

בשיטת השניות מושל חוק „העצם" בשני חלקיו, שהם קיום החומר והכח, רק בגבול הטבע, שבו מתלכדים חומר ורוח יחדו, אבל בנבול הרוח פועלת הנפש הרוחנית בבחירה חפשית, ואינה תלויה בשנויים טבעיים באברי גופה; אולם בשיטת האחדות מושל חוק „העצם" בכל, בנבול הטבע ובנבול הרוח, באין יוצא מהכלל, ואף בפעולות נפשיות היותר נעלות, כמו מחשבות ורעיונות ועשתונות ושאר ילדי ההגיון, מוכרחת עבודת התאים של העצבים (Nerven), כמו בפעולות גופניות היותר פשוטות.

חוק „העצם" הראשי הוא טבעו בתנועה תמידית, והתנועה הנצחית ההיא בתבל היא באמת מה שקורין perpetuum mobile מה שלא עלתה ולא תעלה ביד בונה מכונה מעשה ידי אמן, כי במכונת התבל נעשה הפלא הזה ע"י החוק של הקיום הנצחי בכמות הרוח שבחומר, משא"כ במעשה מכונה בידי אדם, שכח התנועה הנצחית הנטוע בכל גוף מתנועע ינרע בכמותו מפני גופים אחרים המכניס בו עד אשר עבר ובטל, אם לא יובא אליו כח חדש מניע מחוץ, כידוע. היוצא מזה שכשם שאין התחלה וראשית להתבל, כך אין קץ וסוף להתבל בכללה, כי גרמי השמים וכל צבאם הפרטיים יחלופו בהויה והעדר, אלה באים ואלה הולכים, והתבל בחוק העצם לעולם עומדת. גם השמש תכלה באחרית הימים כשאר צבא השמים, ואף הארץ היא אחד כוכבי הלכת הסובבים את השמש, וכמוה יכלו וישבותו כל הפלאנעטים, רק העצם הנשגב חי וקים לעולמי עד, לחדש רבבות יצורים אחרים.

פרק שני.

התבל.

לוח ראשון.

חוקי „העצם".

השניות:	האחדות:
א. חוקי העצם שהם החומר והכח אינם קשורים זב״ז אלא במקצתם.	א. החומר והכח המה משיני (Attribute) העצם המתלכדים זב״ז לעולמים.
ב. חוקי „העצם" מושלים רק בקצת חלקי הטבע; חזיונות הרוח אינם תלוים בהם, והמה ממעל להטבע.	ב. חוקי „העצם" בקיום החומר והכח לעולמים מושלים בכל חזיונות הטבע, והכל הולך בדרך הטבע.

באור.

חוקי „העצם" שנים המה כאמור: טבעיים וחימיים. האחד הוא „קיום החומר" והשני „קיום הכח". סך החומר הממלא חללו של העולם כלו לא יוסיף ולא יגרע בכמותו לנצח, כי אם מחליף צורותיו

לוח שני.

טיב התבל.

השניות:	האחדות:
א. העולם הגשמי והעולם הרוחני המה שני דברים שונים ונבדלים זה מזה, ואין האחד תלוי בהאחר.	א. העולם הגשמי והעולם הרוחני הם עולם אחד, שניהם יתלכדו ולא יתפרדו.
ב. העולם איננו נצחי ואין סוף, לא בזמן ולא במקום, והוא נברא מאפס בדבר האלהים.	ב. העולם הוא נצחי ואין סוף בזמן ובמקום, ולא נברא מאין, כי אם מתפתח ומשתלשל לפי חוקים טבעיים.
ג. התבל מוגבלת במקום כמו שהיא מוגבלת בזמן, וכשם שנבראה מאפס כך תשוב לאפס אם יעלה רצון הבורא לזאת.	ג. בכל התבל אין ריקות כלל כי מלא אותה „העצם" עם שני משיניו הנ"ל שהם החומר והכח הממלאים מ"חבי התבל בלי ראשית ובלי תכלית, יצור הולך ויצור בא והתבל לעולם עומדת.

באור.

בשיטת השניות עומד העולם על שני גבולות נפרדים זמ"ז, על הגבול הטבעי, שהוא העולם הגשמי, ועל הגבול הרוחני, שהוא עולם הנפשות והרוחות; אולם בשיטת האחדות עומד העולם כלו על גבול „העצם" היחידי, הוא האלוה הנשגב, המסתתר בעצמותו והמתגלה בשני המשיגים (Attribute) הנצחיים, שהם „התפשטות

הארץ היתה בראשיתה חומר נוזלי רותח, וברבות השנים הצטננה מעט מעט, עד אשר נתהוו עליה מים נוזלים קרים, אשר הכשירו את האדמה להוציא מקרבה יצורים בעלי אברים, ובכן גם כדור הארץ, אשר התהוה לפני מיליונים אלפי שנים מאחד חלקי השמש במרוצתם הסבובית, יתקרר ויקפא באחרית מיליונים שנים, ומעגלו יצער ויתקמץ סביב השמש, עד אשר יפול אל קרבה כמו בתנור כבשן, והיתה הארץ לבער.

המינים בצמחים ובעח"י על הארץ לא נבראו כמו שהם עתה לעינינו, כי אם שרש גזעם היו יצורים פשוטים שנתהוו מבראשית, זמהם השתלשלו והתפתחו המינים אלה מאלה בשנויהם לפי ירושת אבות וחנוך גידולם במאכלם ובכלכלתם כנ"ל, בנצחון הסוגים השלמים והבריאים על החלשים והעטופים במלחמת היקום, החלשים נכחדו מן הארץ, והבריאים בשנוי תמידי למעליותא נתקיימו בפנים חדשות, וככה השתלשלו והתפתחו המינים אלה מאלה, עד המין הנבחר והמסוגל למעלה עליונה הוא המין האנושי, אשר יצא בדרך זה מחלצי בעלי שדרה והיונקים היותר שלמים והיותר דומים אליו, הם הקופים.

את החתים של השלשלת הארוכה הזאת, או הענפים של הגזע הארוך הזה, מצאו חוקרי תמורות הארץ במעבה האדמה ברבבות בעח"י שונים ומשונים, אשר נהפכו לאבנים ונכחדו מארץ החיים דור אחר דור שהלכו לטמיון במשך אלפי אלפים שנים, מן הבעח"י הפשוט כמו רמה ותולעה, עד היותר מורכב באבריו המתקרבים בשלמותם אל השנהב והקוף והאדם, ובענף האחרון שנכחד מן העולם מצאו בעח"י הדומים אל הקוף האנושי שממנו יצא האדם.

לוח שלישי.

החיים בתבל.

השניות:

א. הכח החיוני פועל ביצורים בעלי אברים לפי כונה ותכלית של הבורא, ואיננו תלוי בכחות טבעיים וחימיים.

ב. כח החיים בבעח"י ובאדם מקצתו יסודו בחקים טבעיים וחימיים, ומקצתו יסודו בכח חיוני (vis vitalis) שאינו תלוי בחקים טבעים.

ג. כל צמח וכל חי נערך מהבורא בסדר אבריו בכונה לתכלית קיומו על פני האדמה, והכל נעשה בכונה לאיזו תכלית במצב כל יצורי תבל.

האחדות:

א. אין בעולם כח חיוני שלא יהיה תלוי בחקים טבעיים וחימיים, ומכ"ש שיתנגד להם.

ב. שרש כח החיים לכל יצורים בעלי אברים, בעחי וצמחים, הוא ביצה קטנה או תא (צעללע) המכיל כל כח החיים.

ג. במלחמת היקום בעולם נצחו ונשארו רק היצורים אשר השתלמו בהרכבת אבריהם לפי הירושה שבאה להם מהקודמים, ולא נמצא שום כונה ותכלית בהרכבת אברי היצורים השלמים.

באור.

בבנין הגופני ובפעל החיוני של כל בעלי אברים מתראה לנו פעולה תכליתית: כל צמח וכל חי מתראים בהרכבת חלקיהם היחידים בכונה לאיזו תכלית, כמו מכונת אופנים מלאכת ידי אדם. על כן

ומחשבה" בלשון ש פ י נ ו ז ה. היינו החומר המתפשט והרוח או הכח הפועל בקרבו, ושניהם נצחיים, כי סך כמות ה ח ו מ ר הממלא את העולם וסך ה כ ח המניע אותו לא יוסיף ולא יגרע לנצח כאמור, כי אם כמו ה ח ו מ ר כן ה כ ח או רוחו משתנה רק באיכותו ובכמותו לפי ערך התנועה שהוא מסבב בעולם, ככה למשל כל התנועות בכדור הארץ ברבבות צורות יצוריו באות מאת כח אור השמש, והכח הזה בורא ויוצר ומחדש תנועות חום ואש וקור וכדומה, מבלי שישתנה בכמותו להוסיף ולנרוע אף כחוט השערה.

חלק התבל היותר קרוב ונודע לנו הוא כדור הארץ אם כל חי. החקירה בקורות כדור ארצנו לפי התאבנות יצורים קדמונים שנתגלו עתה במעבה האדמה תורנו לדעת, כי שלש תקופות שונות חלפו על הארץ בתמורותיה הפנימיות: התקופה הראשונה נמשכה למצער שלשים וארבעה מיליונים שנים, השניה אחד עשר, והשלישית שלשה מיליונים שנים, בשלש התקופות האלה חלפו תולדות הבעח"י בעלי שדרה בהשתלמותם, בתקופה הראשונה חיו הבעח"י האלה במדרגה השפלה של דגים, בשניה במדרגה האמצעית של שקצים הנקובים רעפטיליען, ובשלישית במדרגה העליונה של היונקים, אלפי מינים טובים ונפלאים בצמחים ובבעח"י ירדו לטמיון במשך ארבעים ושמונה מיליונים השנים ההם, מפני שהוכרחו לפנות מקום אל המינים אשר נצחו אותם במלחמת היקום.

וככה נתהוה במשעול הטבעי בהדרגת מלחמת היקום והנחלה להבאים הרכבת האברים הנאותים לתכליתם. אשר נשתומם עליה בצאתה מן הכח אל הפועל למראה עינינו, ולא נמצא עתה בתבונתנו האנושית לא כונה ולא תכלית ולא השגחה פרטית בהרכבת אברי היצורים השלמים.

בנוגע לטיב ההולדה בצמחים ובבעי״ח, בצלמם כדמותם, אשר חשבו לפליאה מיוחדת בעולם, נדע עתה שהיא באמת בדרך טבעי כללי, שכל אישי המתגדל בבואו לעת קץ הצימוח והגידול הוא מוכרח להתהלק לילידים זעירים חדשים, וההולדה היא לפי״ז התפשטות כח הגידול בבעלי אברים, שנמצא מזה שמץ גם במערכת המוצקים.

לוח רביעי.

מהות החיים.

בהשקפה על כח החיים ביצורים בעלי אברים, צמחים ובעח״, נפלגו הפילוסופים לפי שני הלוחות האלה:

השניות:	האחדות:
א. אברי החיים אינם תלויים בכלם או במקצתם בעצם הפלסמה, כי אם כח רוחני הוא הכח החיוני שקורין vis vitalis שורר בקרבם.	א. פעולות החיים כלנה הן מעשי עצם החיות (Plasma) ותלויות באיכות טבעיות וחימיות של עצם החיות שקורין גם Biophysik.
ב. כח הפלסמה (העצם החי) תלוי בכלו או במקצתו בכח	ב. כח הפלסמה (שהוא סך הכולל הכוחות התלוים בחומר

הטתה השקפה פשוטה[1]) על הליכות הטבע את לב הקדמונים לחשוב, כי כל צמח וכל חי נערך מהבורא בסדר אבריו בכונה לתכלית קיומו על פני האדמה. בעוד חשב האדם את הבורא בצלמו כדמותו, חושב במוח אנושי, רואה בעיני בשר, ועושה מלאכתו בתבל כמו בידי אדם, יכלו אבותינו לדמות להם ציור נכון מהאמן האלהי וממלאכתו מעשה ידי אמן בהרשת הבריאה והיצירה בתבל ומלואה. אולם כאשר החל באדם המושג מאלוה הנשגב להיות יותר מזוקק ולראות באלוה בורא רוחני בלי אברים גופניים, אז קשתה דמות הציור ההוא על האדם החושב, בשגם מעת שמצאה הפיזיולוגיא תחת בורא בכונה, כח טבעי כמום הפועל לתכלית יצוריו, כח חיוני השונה מכוחות הטבעיים והחימיים, שקורין Vitalismus. אמנם בימינו בטלה גם הנחת הפח המסתתר הזה, בידענו עתה כי רוב הפעולות החיוניות והנפשיות באדם ובבהמה, כמו תנועות העצבים והגידים והחושים והדם בתקופתו והכלכלה והעכול, הכל כאשר לכל מתנהלות לרגלי חוקים טבעיים וחימיים, יסודות איתנים אשר לא יעבטון אורחותם לנצח, ובמלחמת היקום נכחדו היצורים האבריים שלא השתלם בהם בנין תכלית לקיומם, ונשארו רק אותם במדרגת השתלמות כזו, שבאה להם בירושה מאבותיהם.

---

[1]) מעת אשר בארו קאנט ולאפלאס התהוות השמים והארץ וצבאותיהם בדרך חקי הכח המושך והתנועה, נתבארו לנו כל הידיעות הטבעיות בצבאות השמים ובצאצאי הארץ, ואין מקום עוד לשאלות על כונה ותכלית ביצורי התבל שאין חוקר טבעי מבקש אותן עוד: התוכן החוזה בתקופות כוכבי השמים ומזרותיהם לא ישאל עוד: מה ולאיזו תכלית היתה כונת הבורא בתנועות הגרמים העגקיים האלה רצוא ושוב במרחבי הרקיע; החוקר בעבי גבי האדמה, אחרי שפוני טמוני גושיה ורגביה ואבניה, לא יבקש לדעת לאיזו תכלית ידובקו רגבי עפר האלה; הטבעי בנסיונותיו לא יבקש כונה ותכלית אל חזיונות החשמל (Electrizität); העוסק בחמיה לא יחקור אחרי תכלית המשקל השונה של היסודות והאטומים, הן נמנו וגמרו כי חוקים איתנים טבעיים ונצחיים פועלים בלי כונה ותכלית בצבאות השמים ובצאצאי הארץ.

ח. כח ההרגשה ביצורים בעלי אברים מובנת רק במציאות נפש בהמית ואנושית בכלל, והיא באדם בפרט נשמה רוחנית ונצחית, המתנוררת בגוף האדם רק לפי שעה, וחיה בפ״ע אחרי מות הגוף.

המוצקים כ ח י צ ו נ י ו ת ם, היא קריסטאללאזאציא הנ״ל.

ח. ההרגשה בבעח״י ובאדם היא צורה כללית מכח הסובסטאנץ, ודומה בעיקרה אל רגשי יצורים אחרים בצמחים ובמוצקים, נפש רוחנית בפ״ע איננה במציאות.

באור.

סבת החיים ביצורים בעלי אברים העירה את המון חכמי השבע כאשר נלאו למצא אותה בטבע הגופות, לשער כי הכח החיים בבעח״י ובאדם (vitalismus) מקצתו יסודו בחוקים טבעיים וחימיים, ומקצתו יסודו בכח חיוני (vis vitalis) הבלתי תלוי בחוקים טבעיים, ונתהוה מזה מין שניות גם בפיזיולוניא, כעין תולדה מ ה ש נ י ו ת הכללית של גוף ונשמה, אשר הניחו בטיב האדם באשר הוא אדם.

אמנם בימינו חתרו חכמי השבע לפני ולפנים לסתרי יצורי מעשה בראשית (Physik) ומעשה מרכבה (Chemie) בעזרת הכלים המגדילים (Mikroscope) והמקרבים (Telescope) את חוש הראות, צופה ומביט ביצורים זעירים ורחוקים, אשר לא נודעו לאבותינו, ומצאו את שרש כח החיים לכל יצורים בעלי אברים, בעח״י וצמחים, שהוא ביצה קטנה או אבעבוע זעיר שקורין צעללע, וכקטנו כן גבורתו להכיל בקרבו כל כח החיים, אשר יחלק להתאים הזעירים הנולדים ממנו, ושמהם מורכב כל היצור בעל אברים.

החיוני הרוחני המושל על הכוחות הטבעיים והחימיים שבעצם החי ומנהיג אותם.

ג. התכלית הכללית בסדר איברי היצורים וחייהם היא מעשה יצירה אלהית. ומבוארת רק ע"י כוחות שכליים ורוחניים שאינם תלוים בחוקי הסובסטאנץ.

ד. כל פעולות היצורים בעלי אברים בצמחים ובבעח"י נבראו מששת ימי בראשית לתכליתם, והשתלשלותם היא סוף מעשה במחשבה תחלה.

ה. הכלכלה של היצורים בעלי אברים (Organische) להתפרנסותם היא פליאת החיים שאינה מובנת ע"י פעולות טבעיות וחימיות.

ו. כח פריה ורביה להוליד כדמותו בצלמו שביצורים בעלי אברים היא פליאת החיים כחידה בלי פתרון שאין לה התדמות במוצקים.

ז. תנועת בעלי אברים היא בעיקרה פליאת החיים שאינה מובנת ע"י איזו דמות במוצקים.

העצם החי) הוא תלוי רק בחוקים הטבעיים המושלים בכל התבל ומלואה.

ג. התכלית הידועה בפעולות החיים ובסדרן היא תולדת השתלשלות טבעית מדור דור ע"י חנוך ונחלה בשלשלת השתלמות לפי חוקי הסובסטאנץ.

ד. כל הפעולות הפרטיות נשתלמו מדור דור ע"י חנוך בסדר הראוי, והתנחלו לדורות הבאים בשלשלת השתלמותן.

ה. הכלכלה והצמיחה והגידול ביצורים בעלי אברים הוא ענין טבעי, ודומה בחילוף החומר שלהם לאותו שביצורים בלתי אברים, הם המוצקים (Unorganische).

ו. פריה ורביה מסובבת בדרך הטבע מגידול הצמיחה, שבנבול התמלאותם מתחלקים, ודומה בזה אל הגידול החיצוני שבמוצקים שקורין Krystalle.

ז. כל תנועת בעלי אברים בפנימיותם איננה שונה בעיקרה מתנועות מכוניות של

פרק שלישי.

האדם.

לוח ראשון.

גוף האדם.

השניות:

א. האלהים יצר את האדם, מין חי מדבר, בששת ימי בראשית, והוא מין בפ״ע, ובבעה״י לא יתחשב.

ב. האדם הוא לפי״ז מין בפ״ע, אשר יצא מידי היוצר בשלמות יתרה בצלם האלהים, אשר נפח בו רוחו ונשמתו, וחסר מעט מאלהים, כי נשמתו נצחית כאחד האלים.

האחדות:

א. מין האדם השתלשל והשתלם מבעה״י במשך רבבות שנים בשנוי תמידי ממין למין עד האדם בשלמותו העליונה.

ב. חכמי הנתוח היותר מפורסמים בעולם בדקו ומצאו ונמנו וגמרו כי בכללו שוה האדם בבנין גופו אל שאר בעלי שדרה בחיות הארץ, ורק בפרטים אחדים שונה האדם מהם, לפי השפעת דרך חייו ונידולו וכלכלתו וחנוכו ונחלת אבות על בנים במשך רבבות השנים.

ובכן תוכן מושג יצור האברים הוא טבעי לכל חוקותיו ומשפטיו, ומתהוה ע"י הכח החיוני הטבעי (השקוע בהרכבת האיברים ובהשתנותם בהשתלשלות חנוך ונחלה), ע"י חלוף החומר, וע"י ההולדה.

אין הבדל נמור ועיקרי בין יצורים בעלי אברים ובין יצורים בלי אברים או מוצקים, כי מה שנראה בפנימיות הצמחים ע"י התהוות התאים והתקשרותם, מתראה בחיצוניות המוצקים ע"י מה שקורין Krystalle כנ"ל.

הרגשה ותנועה אינן בבעה"י בלבד, כי גם בצמחים ובמוצקים, כנ"ל, שע"י הגידול והצמוח בחיצונם המה מראים כעין הרגשה ותנועה, שעל ידן מתדבקים חלקיהם השוניים בטבעם.

בדרך הטבע, והיא נצחית, מפני שאינה תולדות הטבע והחימיה.

ב. נפש האדם היא חפשית, ואיננה תלויה בחוק „העצם" ולא תמות לנצח, כי איננה משועבדת אל חלוף החומר והכח שבאדם.

ג. הרצון הוא חפשי באדם, שהוא בעל בחירה לבחור בטוב ולמאוס ברע לפי חקי המוסר והתורה, ואין דבר בעולם שיכריח את האדם לרצות בזאת ולא באחרת.

ד. הלשון היא סגולת האדם בלבד כמו שכלה, ע"כ נקרא מינו „המדבר" והיא מתת האלהים לבחיר יצוריו שבאה לאדם בשעת יצירתו.

ובהשתלמות מנפש חיה בבעחי"י ופעולתה טבעית ממקור חלוף החומר בדרך החימיה.

ב. נפש האדם היא א"כ משועבדת לחוק „העצם" כמו כל מחזות הטבע, ואיננה יוצאת מהכלל, והיא משועבדת תמיד אל מצב הגוף.

ג. אין בהנפש רצון מוחלט או חפשי (בחירה), כי הנפש נועדת לרצות באיזה דבר מאת סבה, הנועדת גם היא מאת סבה אחרת, וזאת ג"כ מאחרת, וכן עד אין קץ (שפינוזה ח"א מ"ח).

ד. סגולת הלשון שבאדם היא התפתחות והשתלמות מכשרון הלשון של בעחי"י השלמים, שנם להם מין לשון ושמין דבור ביניהם.

באור.

בשיטת „השניות" הגוף והנפש באדם הם שני עצמים שונים, אשר כל אחד מהם יכול לחיות בפ"ע, ואין האחד תלוי בשני, כי הגוף הוא נמצא חומרי מורכב לפי חוקי החימיה מיסודות חיוניים, וסופו למות; אולם הנפש האצולה ממרומים הוא נמצא רוחני נצחי, אשר אופן פעולתו חידה סתומה וחתומה לנו, כי מקור הנפש בעולם רוחני אשר לא נהגישהו בחושינו הגשמיים.

ג. האדם מעשה ידי האלהים להתפאר הוא תכלית היצירה כלה, וחייו נצחיים בעולם הנפשות, וכל העולם לא נברא אלא בשבילו להספיק צרכיו, ולהעלהו אל מרום השלמות בגופו ובנפשו לעולמי עד.

ג. כשם שהארץ אם כל חי היא רק כנרעין דק באבק השמש וכלא נחשבת בתבל וסופה לכליון, כך המין האנושי הוא רק גרגיר קטן בן יומו, ואחריתו עדי אובד, בשוב כל יצורי האדמה עם כדור הארץ לאין ולאפס.

באור.

התהוות החיים בארץ ברבבות יצוריה נמשכה יותר ממאה מיליונים שנים. בין בעח"י השונים, שנולדו על הארץ במשך התהוותה הארוכה, נצחו בעלי חיים בעלי שדרה את הבעח"י האחרים במדרגות השתלמותם. מגזע הבעח"י האלה יצאו והתפתחו והשתלמו בימי התקופה השלישית במשך תמורות הארץ בהשתלשלותה מיני הבעח"י היונקים. החוטר היותר שלם בסוג הזה היה המין הראשי לפני שלשה מיליונים שנים. הענף האחרון היותר שלם אשר יצא מחוטר הזה הוא האדם, אשר יצא מחלצי קופים אנושיים לעת קץ התקופה השלישית.

לוח שני.

נפש האדם.

השניות:	האחדות:
א. נפש האדם היא בריה בפ"ע, ואיננה תלויה בפעולות המוח, כי היא נבראה שלא	א. נפש האדם איננה נמצאת בפ"ע, וכחה יוצא מפעולות המוח, ונתהוה בדרך טבעי, בהתפתחות

וסימניהן הרבים והעצומים בחיי האדם נמצאות גם בבעח"י השלמים כמו בכלבים ובקופים. בכל שנויי התפתחותן נוכל לכלל אותן בשתי הפעולות היסודיות של הנפש, שהן ה ר ג ש ה ו ת נ ו ע ה. בנבול ההרגשה במוכנו הרחב נופל רגש ב ח ו ר ו מ א ו ם באיזה דבר, ובגבול התנועה א ה ב ה ו ש נ א ה, וההפץ או ההשתדלות להשיג את הנבחר ולהרחיק את הנמאס, לקרב ולרחק, שהוא המקור הראשי של הרצון, ושהוא היסוד הנפשי היקר שבאדם באשר הוא אדם, כל זה בשפל המדרגה בלי שלמות נמצא גם בבעח"י שונים, בכעס וברצון במלחמה ובשלום, והתעלה בסולם התפתחות אל מדרגת היותר נעלה שבאדם, ברגשים דקים ושונים של בחירה ומאוס אהבה ושנאה, שהם האופנים שעליהם תסוב הקולטורה, ובצלם תתלונן השירה ברבבות חזיונותיה, וכבר בי' שפינוזה בדבריו המסולאים על התנועות הנפשיות, שגם ההתפעליות מתנהלות לפי חוקים טבעיים.

גם כח ה ר צ ו ן שבאדם התפתח בהדרגה מכח הרצון בבעח"י. הרצון הוא תנועה הפשית גם ברוב בעח"י, כי הרצון כמו ההרגשה הוא כח כללי של היסוד החיוני שקורין פלסמה. והנה הפיזיולוניה המשוה וקורות ההתפתחות מורות לנו שאין חופש ברצון האדם כמו ברצון בעח"י השלמים, כי כל פעולה רצונית כמו שאר פעולות נפשיות תלויה ועומדת באופן הרכבת יצורי האיש הרוצה, ובתנאי העולם החיצוני הסובב אותו[1]). אופן ההפץ באדם קבוע מראש בירושת האבות, והרצון לאיזו פעולה נולד לפי ערך המצב והרגע, ולפי התנועות הנפשיות באותה השעה.

יליד הציורים במוח כל חי הוא כח ה ז כ ר ו ן, אשר יחיה את הציורים ויוציאם מן הכח אל הפועל. בבעח"י השפלים נמצא הזכרון בלי

[1]) „בני אדם הושבים שהם בני חורין (בעלי בחירה) במה שהם יודעים תשוקתם והפצם, ולא יתבוננו אף בחלומם על הסבות אשר תמריצנה אותם אל תשוקה והפץ, מפני שאינן נודעות להם" (שפינוזה, א', הוספה).

בשיטת „האחדות" השתלשל והשתלם האדם כמו בגופו גם בנפשו מנפש חיה של בעח"י השלמים. לכל כחות הנפש ואיכיותיה נמצא יסוד ושרש בבעח"י, והשנוי העצום בנפש האדם הוא רק בכמותו ולא באיכותו.

הצד השוה שבהם הרגשתם את תנועות העולם שמחוץ להם, וקבלתם מהן שנוים בפנימיותם, עד שהתפתחו בהם העצבים (Nerven) והרגשתם, תמיד במדרגות למעלות שונות, שבתחלה מתהוים בהעצבים ציורים שאינם מודעים לבעליהם, עד שמתפתחת בהם ההרגשה השלמה שמתודעה לנושאיהם, ומגיעה בהבדלים שונים אל המדרגה של בעח"י השלמים בסוג בעלי שדרה, ובמעלה יתרה אותה של האדם. במדרגה הזאת מתהוים בתאי המוח ציורים בידיעה ברורה, שמהם יוצאים הפעולות הנפשיות שאנו קוראים להן מחשבות ועשתונות, הנמצאות במדה מצומצמת גם בבעח"י שונים למיניהם, לפי מסת התפתחותם והשתלמותם, ובמדה היותר נעלה באדם.

גם סגולת הלשון שבאדם היא רק התפתחות והשתלמות כשרון הלשון של בעח"י השלמים, שהם בעלי שדרה החיים בחברה ובעדרים, שלהם מוכרחת הלשון להבין איש חפץ רעהו, ולשון כזאת היא רק בנגיעה או בסימנים או בהברות פשוטות המציינות רצון הבעח"י ורגשותיו לכעס ולפיוס, לאהבה ולשנאה, למלחמה ולשלום וכדומה ממושגים ידועים להם, המתודעים ביניהם ע"י קולות משונות, כמו נביחת הכלבים וצהלת הסוסים וגעית השורים ונעירות החמור ושאגת האריה ונהמת הלביא והגות היונה וצריחת העורב וזמרת הצפור וכדומה מהברות הנחשבות אל לשון ה ב ר י ת (Lautsprache) שהיא יסוד ושרש לשון האותיות והמלות שהתפתחה באדם, המכשירה את תבונתו לפעולות נשגבות ברוחו הכביר, כמו יתר הפעולות הנפשיות שעלו בו משפל המדרגה בבעח"י והגיעו לשלמות נפלאה. ככה גם ההתפעליות (Affecte) וכל אותותיהן

ב. הרוח מתראה ע"י אבר המחשבה (Phronema) רק בתור מחזה, כי מהותה העיקרית אינה מודעת ולא מושגת, והיא חלק אלוה ממעל, או נשמת רוח אפו.

ג. חיי הנפש של האדם ושל הבהמה שונים זמ"ז, כי באדם היא תבונה, ובבעח"י היא אינסטינקט בלבד, כי בימי בראשית היצירה נטע הבורא בכל מין נפש היה נטיה נפשית בלי ידיעה בהירה, והנטיה הזאת עומדת לעד ולא תשתנה לעולם.

ד. חלק המוח (Phronema) שהוא אבר התבונה, איננו פועל בפני עצמו, כי אם באמצעות אבריו הפרטיים, (Phroneten) והתאים שהוא מורכב מהם אינם אלא ערכים בין הנפש הרוחנית ובין התבונה, הנבדלת במוחלט משכל הבעח"י השלמים ומהנטיות של הבעח"י השפלים.

ה. הפעולה הנפשית בשפלותה אצל העמים הפראים התהותה מהפעולה הנפשית השלמה

ב. האבר שבגוף האדם, הפועל היחידי של עלילות רוחו, הוא חלק המוח הגדול, והוא אבר המחשבה נפרד מאברי החושים שבגבולו.

ג. הפעולות הנפשיות במוח הגדול ובמוח הקטן של האדם יסודתן בהרכבת חימיות של אברי הגוף בבעח"י למיניהם, והיה ראשיתן מצער ביצורים אבריים בשפל המדרגה, ואחריתן ישגא מאד בשלמות הנפש האנושית.

ד. חלק המוח שקורין Phronema היא מכונת תנועה בתכלית השלמות, אשר חלקיו הפרטיים מורכבים מאלפי אלפים תאים נפשיים. וכמו בכל אברי הגוף, כן באברי הרוח, פעולתו היא התכלית הכללית של פעולות התאים, שהוא מורכב מהם.

ה. חיי הרוח של העמים המתוארים המצוינים במעשי חרש וחושב התפתחה מחיי הרוח

ידיעה מזה לנושאיהם. באמת גם בבעח״י השלמים ואף באדם רבים הם הרעיונות בלי ידיעה מרעיונות עם ידיעה, כמו שנראה באלפי מעשים שאנחנו פועלים יום יום מפני הרגילות בלי מחשבת ידיעה, בהליכה בדבור בכתיבה באכילה וכו׳ הדומה, אל מעשה מכונת אופנים, שהיה בראשיתו סגולת בעח״י השפלים.

גם התאחדות הציורים זה בזה כעין קשר חחים בשלשלת שקורין בל״א Ideen-Association, גם היא עוברת במדרגות שונות, גם היא בראשיתה בלי ידיעה בהירה שקורין Instinct בבעח״י שפלים, והיא עולה ומשתלמת בבעח״י שלמים, עד היותה באדם לידיעה בהירה במדרגת „תבונה״ היותר שלמה בהתגבר עמה הכח ה ש ו פ ט, ב ח ל ו ם שחסר בו הכח השופט מתחברים ומשתלשלים היצורים באופן מעורבב ונבוך; אבל גם בדמיונות הפיוטים, אשר בהזדווגות ציורים קדומים יולידו בצלמם כדמותם ציורים חדשים, המה לרוב בסדר המתנגד אל המציאות בטבע, ומתראים לאור בינה קרה כחסרי כל תבונה; ביחוד שייכים לזה דמיונות הדתות והאמונות, ורוחניות הנסתרות, וחזיונות מתפלספים בפלפולים רוחיים שקורין מעטאפיזיק.

לוח שלישי.

חיי הרוח.

השניות:	האחדות:
א. מהות רוחו של האדם היא עצם נפשי, רוחני ולא גשמי, וע״י היסוד החיוני הנ״ל הוא יוצא מן הכח אל הפועל.	א. היסוד ח נ ש מ י של העצם הרוחני, שבלעדיו אי אפשר לו לצאת מן הכח אל הפועל, הוא היסוד החיוני של העצבים, או סך תאי הנפש.

השניות:

א. הכרת הדברים לאמתתם הוא ענין שלמעלה מהטבע, רוח נערה ממרומים על הנפש הדבקה באלהים.

ב. ידיעת האמת היא א"כ ענין רוחני, שאינו תלוי באיזה חוק נשמי, לפי דרך הטבע.

ג. הכרת האמת היא „סיעתא דשמיא" מאת האלהים החונן לאדם הכמה בינה ודעת, וראשית הכמה יראת ה', והדבק בשכל הפועל יהגה באמת, כי האמת חותמו של הקב"ה.

ד. החלק של המוח האנושי הנראה כמוליד את ההכרה אינו אלא הכלי שבו יוצא הענין הרוחני מכח אל הפועל.

ה. ההכרה היא רוחנית בהתחברות ציורים אשר רק חלק אחד מהם יוצא מקבלת החושים, והשאר נובע מאספקלריא של עולם האצילות.

ו. כל הידיעות לפי"ז מחולקות בשתי מפלגות הידיעות הנופניות á posteriori, והידיעות העיקריות

האחדות:

א. הכשרון באדם להכיר את טיב הדברים אל נכון, הוא ענין טבעי, ולא מעשה נסים.

ב. ידיעת האמת היא לפי"ז אחד החוקים הפרטיים היוצאים מהחוק הכללי של „העצם".

ג. הכרת האמת הוא כשרון טבעי פיזיולוגי ברוח האדם, והאבר של הכשרון הזה בהרכבת בנין גופו הוא המוח, מקור כל מחשבה ורעיון והגיון.

ד. החלק של המוח האנושי המוליד את ההכרה נמצא במוח הגדול המכונה Phronema כנ"ל.

ה. ההכרה היא טבעית בהתחברות רעיונות היוצאים ממקור קבלת החושים בעולם העשיה, מצורפים ומזוקקים בכור התבונה.

ו. ההכרה היא לפי"ז רק קבלת החושים בין שהיא ישרה מנוסה מזמן ההוה, ובין שהיא

בהאדם השלם, אשר ירד ממדרגתו העליונה בחטאו; התבונה השפלה של העמים הפראים נצחית גם היא, ונבדלת בהבדלה מוחלטת מתבונת הבעח"י היונקים.

השפלה של הפראים, שהתפתחה גם היא במדרגות מעלתה מן הרוח של הבעח"י היונקים השלמים בהתפתחם גם הם מחיי הבעח"י בעלי שדרה השפלים.

באור.

רוח האדם הוא תוכן התבונה הצרופה והמזוקקה מסיגי אמונות הדת ופיוטיה.

מה בין השם „רוח" (Pneuma) ובין השם „נשמה" (Psyche)? „נשמה" נמצאת כבר בתא הזרע של האב ובתא הביצה של האם, ובהתחברותם לתא אחד בהעיבור. אולם „הרוח" בהשכל והבין (Ratio) מתפתח בהילד מנטית אינסטינקט בבעח"י, מעת שמתבונן על עצמו ועל העולם שמחוץ לו.

בסבת איזו מחלה באחד תאי המוח הגדול יאבד הכשרון הנפשי התלוי בתא ההוא, והרעיונות מבולבלים ומעורבבים לפי טיב המחלה ההיא, ולפי מושבה באחד אברי המחשבה, כמו שישתנו הרעיונים במוח האדם, לפי משקים חריפים ומשכרים אשר שתה, וכ"ז מראה לדעת כי מקור המחשבה באדם הוא המוח בחלקיו השונים.

לוח רביעי.

הכרת האמת.

הדרכים המובילים את האדם להכיר את האמת בעולם, שונים המה בין אמונות „השניות" ובין דעות „האחדות" לפי שני הלוחות האלה:

שונות מהנמצאות שבעולם מחוץ לנו[1]. וזה אם בדרך היקש המעשה על המחשבה (deductin) היינו a posteriori, או בדרך היקש המחשבה על המעשה (inductin) היינו a priori.

הפילוסופיא האמתית היא ידיעת חוקות שמים וארץ, היינו חוקי הטבע.

„האמת נמצאת רק בנסיון ע"י החושים", נאום הפילוסוף עמנואל קאנט. אולם הנסיון איננו מספיק, עד שיבא ההגיון בהיקשי התבונה

---

[1]) העצב (נערוי) של העין ממציא לנו הרגשת האור, אותו של האוזן הרגשת הקול, וכן השאר. ע"כ היו חכמי הגיון שהחליטו, כי אברי המוח או הנפש שבאדם אינם מרגישים אלא את היוצא ממצב הפרטי של העצב המתפעל באותה השעה, ולא נוכל להקיש מזה על ישות ואיכות הדברים שמחוץ לנו, ובאה הפילוסופיא של המספקים למספקנא, שנוכל לדעת ספק במציאות הדברים ההם בפועל, והמפרזים הוסיפו להחליט, כי באמת אין נמצא כלל בעולם העשיה, כי אם כל העולם נמצא באספקלריא של דמיונינו. השגיאה הזאת היתה מקור הרחזרי אידיאליסטים ובעלי דתות ואמונות בחזיונותיהם המדומים, המוציאים אותנו מעולם ההגיון הישר, לבל נשען על בינתנו, ונחיה רק על אמונתם ברוחניותם, לא כן היא הוכחת חכמי הדור האחרון במחקרי הטבע לאמתו, בהפשם עמוק עמוק בשרש טיב החושים בהתפתחותם מדיוטא התחתונה בבעח"י שפלים לעלות ולהגיע אל מדרגת השלמות באדם. המה מצאו כל צעד וצעד בהשתלמות החושים ע"י תנוך וירושה, ויודעים אנחנו בברור גמור את הקשר האיתן המאחד את החושים עם רחטי המוח, ולפ"ז את ההרגשה החושית עם ההתבוננת השכלית, ואין לאדם אלא מה שעיניו רואות, עיני בשר ולא עיני רוח, כי אין עינים לרוח, כמו שאין רוח לעינים, וכל חוזה ורואה וצופה „גלוי עינים" ברוחו הוא תועה או מתעתע. אמת כי חושי בני אדם לא השתלמו במעלת מדרגתם כשאר האיכיות הגופניות והנפשיות, ונמצא לפי"ז כי הרגשת החושים באדם מוגבלת, ואין אנחנו יכולים להכיר באמצעות חושינו, ביחוד הראות והמשוש, אלא חלק אחד מאיכיות הדברים שבעולם מחוץ לנו, ואף החלק הזה אינו בשלמות. אף גם זאת נמצא בחושינו, ביחוד באבר העין, בהצטרפות פעולתם עם אברי המחשבה שבמוח, כלים יקרים ומסולאים, אשר חנן בהם הטבע את האדם. ע"כ החליט החוקר הנודע פייערבאך, כי כל פילוסופיא וכל דת ואמונה המתנגדות אל החושים משחתן בזם ובחשבה תתהלכנה. והפילוסוף Lock גזר אומר: Nihil est in intellectu, quod non fuerit in senu, לאמר: אין דבר בשכל שלא היה בחוש! —

á priori, שאינן תלויות בנסיון החושים, ביחוד הכמת המאטע־מטיקה אשר למודיה אינם נובעים מהנסיון.

מסורה מימים קדמונים. כל הידיעות אף בהכמת המאטימטיקה, נולדו מעיקרא בנסיון חושי, המתראה בהתנחלות מדור דור כשרשי בטיב האדם.

באור.

תכלית החקירה והדרישה במדעים היא בקשת האמת, והיא תכן כל המדעים בפרט, והפילוסופיא בכלל, הכוללת כל חידות ופליאות העולם.

דעתנו הברורה נשענת על ציורים בשכלנו, המתאימים עם המציאות בפועל. אם אמנם אין ביכלתנו להכיר את המהות הפנימית של עולם המציאות, בכל זאת יורנו הנסיון והבחינה הישרה, כי הרושם, שאנחנו מקבלים מהנמצאות בעולם העשיה, שוה בכל בני אדם בעלי דעה עם מוה נכון וחושים בריאים, ולזה נקרא אמת, המיוסדת בפועל ולא בדמיון.

הדרכים הבטוחים לידיעת האמת בפתרון החידות והפליאות ההן, שנים המה: הנסיון בהשנה חושית היא הרגשת הדברים ע"י החושים (Empirie), והמחשבה בהשנה שכלית והבור הרשמים לציור שלם ע"י אברי המחשבה (Speculation), ובהתאחדות שניהם בפעולות המוח תהיה הַבָּרָתנו שלמה, ולא כאמונת המון ההכמים ברגש הרוח וגלוי שכינה (Offenbarung), שזה נגד התבונה, ושייך בגבול נסים ונפלאות.

אברי המחשבה הם המוח המרכזי וענפיו העצביים היוצאים מהמוח ומתפשטים בכל הגוף, והם המה המובילים אל החושים איכיות

אבותינו מדור דור, שכל אלה אינם בטוחים כ״כ, ומסוגלים לשגיאה, אם בהמוסר או בהמקבל, ע״י חסרון או יתרון מפה לפה, האחד מוסיף והשני גורע, וע״י משפטים מעוקלים לפי שקול דעת הנושא על הנשוא, ע״כ נהוין לזה הרבה זהירות לדעת ולהכיר מה לקיים ומה להשליך הלאה.

גם הידיעות המתראות לנו להיות יסודן בתבונה בלבד ואינן תלויות בקבלת החושים, גם הן נובעות באמת ממקור החושים, אשר בהשתלשלות הדורות ע״י ירושה ונחלה מאבות לבנים נחקקו ככתֹבת קעקע במוח הבריות והתנחלו לדורות הבאים.

תאי המוח היוצרים את כל הפעולות הנפשיות נמצאים בחלק המוח שלפנים המכונה „המוח הגדול", שמקצתם נהדקים עם אברי החושים, והמה מכונים בשם הקבוץ Sensorium הממונים על קבלת החושים בהשגחתם על המאורעות בעולם; ומקצתם נקראים Phronema הנ״ל, הממונים על כשרון המשפט בבחינת הדברים שקבלו החושים. חלק המוח הזה הוא מושב הנפש או הנשמה באדם, שר״ל סכום מחשבותיו ועשתונותיו על טיב הענינים שקבלו החושים, והמוח הזה הוא אבר המחשבה, כמו שהעין הוא אבר הראות, והלב אבר מרוצת הדם.

כ״ז לדעת הכמי ה א ח ד ו ת, שאנחנו מכנים את קבוץ סך הפעולות הרוחיות שבאדם בשם מלאכותי „נשמה" וכל הפעולות האלה מונחים באברי המוח, שהם הכלים היוצרים מחשבות וציורים וסעיפים ומשפטים וידיעת הבהירות (Bewusstsein) וכל מיני הדעת והתבונה.

ובלעדי התבונה לא יובילו את האדם להכיר את האמת כמתכונתה, לא רוח האלהים אשר ידון בו, ולא התגלות נבואית, שני עמודי הדתות והאמונות המרופפים בדמיון מרחף על עב קל.

אולם לפי אמונת חכמי ה ש נ י ו ת הנשמה היא בריה בפ״ע,

לצרף ולזקק את הנסיון, שרק אז הוא עמוד נכון להשגת האמת. כל זאת מכונה „הפילוסופיא הטבעית".

בשיטת השניות נפרדת החכמה לשני ראשים שונים, הראש האחד פונה אל ידיעת הטבע ע"י נסיון ובחינת מעשים טבעיים, והראש השני פונה אל ידיעת הרוח ע"י בחינת הנפש בדרכיה שאינם טבעיים; אולם בשיטת האחדות עומדת כל החכמה על רגל אחת מיוחדת, והידיעות הרוחניות אינן אלא חלקי חכמת הטבע, הנשענת על הנסיון והבחינה הטבעית.

בשיטת השניות נכיר חזיונות הטבע ע"י נסיון ובחינה והתקשרות הציורים, ואת חזיונות הרוח לא נכיר בלתי אם בדרך שממעל להטבע, ע"י התגלות רוח ממרומים; אולם בשיטת האחדות נכיר כל החזיונות בתבל ומלואה, יהיו בגשם או ברוח, בדרך הנסיון בלבד, ביניעת החושים ובעמל המוח. וכל מיני התגלות שלא בדרך הטבע אינם אלא מעשה תעתועים.

המוח בראש האדם הוא הפלא היותר נשגב בין פליאות החיים, אשר היסוד החיוני שקורין Plasma השלים אותו במשך אלפי אלפים דורות.

אבר המוח באדם מורכב מתאים (צעללען) רבים, שהם יסוד ושרש המחשבה באדם, גזע לכל ענפיה השונים, כמו המשפט על קבלת החושים, הציורים בהרגשתם, ההיקשים ההגיוניים, הסעפים והשרעפים והעשתונות, שמכלם יוצאים אלפי ילדי המחשבה למיניהם, ובלקוי אחד התאים ההם במחלה נהרסת אחת התכונות הנפשיות שבאדם.

קבלת החושים והנסיון ע"י משפטי תבונתנו מועילים בטח רק בזמן ההוה, אבל אנחנו צריכים לדעת גם את הָעָבָר ימים ישחלפו, ע"י חקירות קורות הידיעות בימות עולם ושנות דור ודור, אשר נשארו לנו בספרים ובצורות ובפסילים ובכלי תשמישים וכדומה, אשר מסרו לנו

מעשי האלהים שאין לחקור אחריהם, מפני שהם גם לפי הפלוסוף ק א נ ט רק חזיונות חיצוניים, שלא נכיר הדברים בפנימיותם בפ״ע.

הנראים היטב לעינינו, ובראשם החוק הנשגב של קיום החומר והכח הנצחיים, המתראה לעינינו בכל מדעי הטבע והחימיה.

באור.

דעתנו ברורה ובטוחה כי האמונה בדברים המתנגדים לחוקי הטבע הם אמונה טפלה ומזקת לנו מאד, בעוד שהתבונה הטהורה מיטיבה לנו בכל האופנים.

לדאבוננו מתפשטת האמונה בנפלאות שלא בדרך הטבע גם בימינו בימי האור. עיקרי אמונות הדתות אצל העמים החדשים הנקובים „המתוארים״ אינם שונים הרבה מעיקרי האמונות של העמים „הפראים״ שכבדו עץ ואבן („פעטישים״) כאלהים, ואין בין החדשים ובין הישנים בבחינה הזאת אלא שנוי השם בלבד. הקליפה שנתה מראֶה והחרצן נשאר כבראשונה, פֶעטיש ישן ואליל חדש! —

עמודי כל דת ואמונה היו תמיד ויהיו לעולם: אותות ומופתים בנסים ובנפלאות, כאשר יאמר משל קדמוני: האותות והמופתים המה אבות האמונה והם גם הם ילדיה.

אבל האמונה בנפלאות שלא בדרך חוקי הטבע איננה בלבד ד ת י ת בקרב ההמון, כי גם בקרב הפילוסופים בעלי שיטת ה ש נ י ו ת, כי מה הן דעותיהם במציאות עולם הנפשות והנשמות והשארתן, לעולמי עד, ובמציאות דברים העומדים מחוץ לגבול החושים או נגדם בתעתועיהם, ובמציאות das Ding an sich של הפילוסוף ק א נ ט וסיעתו, וכדומה מהנחות רוחניות, אם לא אמונה במעשה נסים ונפלאות ממעל או מחוץ להטבע, הפילוסופיא הנשגבה היתה לשפחה חרופה אל הדת והאמונה!

המתגוררת בהמוח בשעת חיי האדם, כמו החומט בביתו על גבו, ואחר הריסת הדירה הזאת במות גוף האדם, היא חיה לנצח בפ"ע, חיים רוחניים בלי גוף.

לוח חמישי.

מעשה נסים.

לא על ה ת ב ו נ ה בלבד יחיה האדם, כהמוני כמחֻכָּם, כי גם על האמונה באופן מיוחד, לפי שני הלוחות האלה:

ה ש נ י ו ת:

א. דתות כל העמים מיוסדות על האמונה במעשי נסים ובנפלאות שלא בדרך הטבע.

ב. אבל לא הדתות בלבד, כי גם שיטות הפילוסופיא מכילות בהכרח יסודות כעין מעשה נסים שיוצאים מדרך הטבע.

ג. האמונה בנסים איננה מתנגדת אל התבונה הנסיונית.

ד. האמונה הדתית מתהלכת בחשכה, ומתנגדת אל חוקי הטבע ומגעת אל האמונה העורת בנסתרות טפלות.

ה. איננו מוכרחים להכיר סבות לכל החזיונות שבעולם, שהם לרוב

ה א ח ד ו ת:

א. בחקירות כל חכמי לבב משולבה איזו הנחה כעין אמונה באיזו אפשרות בדרך הטבע.

ב. הנחות מעשה נסים נאותה לדתות, אבל בפילוסופיא הטבעית אין מקום לנפלאות רוחניות שממעל להטבע.

ג. התבונה הטהורה מתנגדת אל מעשה נסים שהם אמונות טפלות.

ד. האמונה המדעית היא בהנחות (Hypothesen) למלא ריקות בדרך בקשת האמת, ואינן מתנגדות אל הטבע והתבונה.

ה. לכל חזיונות התבל יש סבות טבעיות לפי חוקים איתנים

אנחנו קוראים „אמונה", כאומר על דבר המוטל בספק: אני מאמין כך וכך, בבחינה הזאת צריכים גם אנחנו להשתמש באמונה אף במדעים, שאנחנו מדמים או מניחים איזה ערך בקרב עניני העולם אף אם לא נדעהו בברור, וזו היא הנקראת Hypothesa, הנחות כאלה נמצא בחכמת הטבע בלמוד הזדעזעות (Vibration) של האתר (Aether), בחכמת החימיה הנחת האטומים והזדונותם, בחכמת הביולוגיה הלימוד של בנין הצרופים בשרש החיוני של פלסמה הנ"ל, בחכמת התכונה שיטת הכובד או הכח המושך, בהתהוות העולם שיטת הגוף האוירי, שיטת יסוד הכח או הרוח עם החומר, שיטת התאים בהתהוות יצורים אבריים, שיטת ההשתלשלות וההשתלמות והירושה בחקירת דרווין ודומיהם. כל אלה הן שיטות נשגבות ורמות המעלה, המכארות לנו עולם מלא של גדולי החזיונות הטבעיים ע"י הנחת סבה אחת משותפת לכלם, אם אמנה הסבה הזאת בעצמה יכולה להיות רק הנחה והשערה בלי ברור נכון במהותה; ככה כח הכובד במשיכת גרמי השמים, הפח בערכו אל החומר, האתר בידיעת הראיה וההשמל, הפלסמה בשיטת התאים, כל אלה ודומיהם שהם מושגים שרשיים העומדים ברומו של עולם המדעים יכולים להיות „השערות" בעלמא בעיני הפילוסופיא המטלת הכל בספק, ולהתראות כתולדות האמונה המדעית, ובכל זאת נחוצות הן לנו גם תחת ההשקפה הזאת, עד אשר נמצא הנחות טובות מהנה.

אכן עצום ורב ההבדל בין האמונה המדעית ובין האמונה הדתית והפילוסופית בדברים שלמעלה או מחוץ מהטבע או נגד הטבע, ומתנגדת אל האמונה הטבעית של התבונה וההגיון הישר, ואל חוקי הטבע בכלל, עד שלא נדע להבדיל בקרבה בין אמונה צרופה ובין אמונה טפלה, שהיתה ראשית הדתות בקרב עמים קדמונים.

ההתנגדות שבין הדעת ובין האמונה בכלל ומחלקותן מימות עולם ושנות דור ודור, יסודתה בשיטת השניות שבפילוסופיא, באשר

אם נשקוף כמעט על קורות הפילוסופיא המעבירות לעינינו כבני מרון פילוסופים למאות עם שטותיהם השונות, אז נמצא בהמשך 2500 שנים את המפלגה בין בעלי השניות עם אמונות דתיות וכמוסיות לרובם, ובין בעלי האחדות עם דעות תבוניות והגיוניות למועטים. האמונה בנפשים ובציורים (Ideen) של אפלטון, ובעולם הרוחות והנשמות של תלמידיו, בעולם הבא אחרי העולם הזה, ובהפרדה גמורה בין הגוף ובין הנשמה באדם, כי הראשון, כבגד יבלה במותו, והשניה בקומתה ובצביונה תחיה לנצח נצחים כאלהים, התפשטה יותר ויותר ע"י תלמידי ארים טו, שהתעסק גם בחכמות טבעיות והגיוניות, עד שהתערבו הדעות הכמוסיות האלה עם אמונות הדתות, ארים טו עם אמונות חכמי עמנו, ואפלטון עם אמונות חכמי האומות.

אמונת השניות הולידה בימינו את עדת הספיריטיסטים, אשר חדשו את האמונה הטפלה בבעלת אוב הנזכרת במקרא, והמה מראים גפלאות עצומות מעולם הנשמות, ובין החברים והאדוקים באמונה הזאת נמצאים גם חכמים ונבונים העוסקים גם בחכמות הטבע.

אמת שנם במדעים הניוניים צריכים אנחנו לפעמים להשתמש באמונה בדברים שלא נתבררו לע"ע כל דרכם עדיין, כי הנה האדם הקולטורי, באותו לדעת ולהכיר, איננו מסתפק בידיעת העולם החיצוני שמובילים לו חושיו, שבאמת אינם חפשים משגיאה, כי אם ישתדל להביא את רשמי חושיו לידי הכרה במוח קדקדו, ומאחד אותם בהתרועעות לציורים, אשר בהתאחדותם גם הם תבא לו ידיעה בהירה. אבל גם הידיעה הזאת עודנה אי־שלמה ולא תשקיט רוחו, עד אשר יבא הפח המדמה למלא חסרון השכל, בהתחברות ידיעות מזמן העבר המונחות בזכרונו, ולהשלים בהן את הכרת חושיו בהוֶה ובזאת יתבררו ויתלבנו רשמי החושים להשקיט את התבונה המשתוקקת בטבעה לקשר סבה ומסובב, להשלמת הדמיון את חסרון הַבָּרַת השכל

ג. מושגי טוב ורע במדות האדם הם לפי"ז מוחלטים ולא מוסכמים, ואינם תלוים במועדי מצב ההשכלה.

ד. המוסר הנמוך בקרב העמים הפראים הוא פרי רדת האדם ממדרגתו העליונה של האדם הראשון בגן העדן.

ג. מושגי טוב ורע במדות האדם הם לפי"ז מעורכים, וברוכם מוסכמים, לפי מצבי ההשכלה במועדי הזמן.

ד. המוסר הנמוך בקרב העמים הפראים היא שריד מדות המוסר של אבותינו לפני השתלמותם.

באור.

ידיעת המוסר (Moral) בשיטת השניות מוחזקת כחכמה רוחניות בהסכמה עם הדת הנגלית וחכמת הנפש ומיוסדת על פתגמו של הפילוסוף קאנט „צו במפגיע" (Kategorischer Imperativ), אולם בשיטת האחדות מוחזקת ידיעת המוסר כעין „ידיעת הטבע" מפני שהיא מיוסדת על חוקים טבעיים שנתהוו בחנוך בעה"י היונקים לקיום חייהם המדיניים ע"י כלכלה והולדה בזיווג זו"נ, ונשתלמו באדם ע"י תבונתו למעלה עליונה, בחברה מדינית לוֹתֵר על חפץ היחידי לתועלת התכלית הכללית, בתחלה בקרב העמים הטבעיים, ומהם אל העמים הפראים, ומהם אל העמים המתוארים, הכל כאשר לכל מתלוה שלשלת מנהגים ונימוסים מוסריים מדור דור עם דרכי החיים לתועלת היחיד והכלל באלפי שנויים הנשענים על טיב הרוחות לכל בשר, ועל עבודות האלהים בדת ובאמונה, לפי הזמן והמקום והקורות והמקרים.

גם היא נפרדת ונחלקת לשני צדדים המתנגדים זה לה בהפוך גמור, אולם בשיטת האחדות נמצא הקשר של קיימא בין הדעת ובין האמונה והתאחדותן, ואך בשיטה הזאת נמצא הפתרונים לחידות העולם, אשר לריק ניגע לבקש אותן בשיטת השניות, שהיא בעצמה החידה היותר חשכה ואפלה שבמוח האדם, בהתגבר עליו הכח המדמה יותר מדי, לברא לו עולמות רוחניים בגבול האמונה, שאין להם מציאות בגבול הדעת.

לוח ששי.

מהות המוסר (Moral)

תוצאות תורת המדות והמוסר בחיי האדם נובעות גם הן במפלגת שיטות השניות והאחדות לפי שני הלוחות האלה:

השניות:	האחדות:
א. מדות המוסר של האדם נובעות ממקור שלמעלה מהטבע, לפי פקודי האלהים, או מיועדות בהחלט לפי קיום המין האנושי, מה שהפילוסוף קאנט קורא לו Kategorischer Imperativ.	א. למדות האדם מקור טבעי, לפי השתלשלות והשתלמות של המנהגים המדיניים בקרב אבותיו בעחי היונקים השלמים, לתועלת היחיד והרבים, ביסודות אהבה ויראה ובקשת תענוגי החיים הטבעיים והמוסריים.
ב. חוקות המוסר מושכלות לפי"ז בנתינות מראשית (a priori) ולא ע"י השתלשלות, והן מתת העולם השכלי לפי פקודי האלהים.	ב. חוקות המוסר הן לפי"ז מאוחרות (a posteriori) ומשתלשלות לפי יסודות הרגילות, והן תולדות העולם המוחש במדרגות ההשתלמות.

ד. המופת המוסרי כי לשאלת צדיק ורע לו רשע וטוב לו צריכה תשובה מצדקת בחיי העוה"ב.

ה. המופת התולדתי כי האמונה בהשארת הנפש נטועה וטבועה בלבות כל בני האדם על איזה אופן שיהיה.

ו. המופת המהותי כי הנפש במהותה הרוחנית הדקה מן הדקה אי אפשר לה להכחד מחרב המות המכלה רק גופות ולא רוחות שאינן מורכבות מחמרי עפר ואפר.

ד. המופת התחלואי שאם יחלה אחד אברי המוח, שהם מקורי הרבור והראות והשמע אז יהיה האדם אלם או עור או חרש.

ה. המופת התולדתי המראה לנו התפתחות הנפש באישי בני האדם, איך נפש הילד תתפתח מעט מעט בפעולותיה המיוחדות, ותשתלם בימי השחרות והבחרות עד הגיעה אל מרום קצה בימי בכורי האדם, ובזקנותו תשוב הנפש אחורנית בהדרגה במורד לפי חולשת אברי המוח.

ו. המופת המקורי בהתפתחות והשתלמות הכללית, המיוסדת על חקירת יצורי קדם, ועל השואת ידיעות טבעיות זו לעומת זו, המבררת לנו כי מוח האדם (וסעולותיו שהן מהות הנפש) השתלשל בהדרגה והתפתח מעט מעט ממוח בעחי השלמים בסוג היונקים, שהשתלמו גם הם מקרב בעחי בעלי שדרה בשפל מדרגתם.

באור.

באמת רעיון נבוך ומבולבל הוא הַמְצַא נפש בלי גוף, צורה בלי

לוח שביעי.

השארת הנפש.

השניות:	האחדות:
האמונה בהשארת הנפש האישית בחיים רוחניים אחרי מות הגוף מיוסדת בין הפילוסופים על ששת המופתים האלה:	הספק ספקא בהשארת הנפש, שבאמת איננה במציאות כלל, מיוסדת על ששת המופתים האלה:
א. המופת האלוהי, כי יוצר האדם נפח בקרבו נשמתו חלק אלוה ממעל, כמסופר באגדת מעשה בראשית תורתנו.	א. המופת הפיזיולוגי המורה אותנו, כי נפש האדם כמו נפש בעחי״ שלמים איננה נמצא רוחני העומד בפ״ע, כי אם סך פעולות אברי המוח לפי חוקי הטבע והחימיה.
ב. המופת העולמי פי הסדר המוסרי בהליכות העולם דורש השארת נשמת האדם לקבל שכר ועונש בעוה״ב על מעשיו בעוה״ז.	ב. המופת הבניני המורה אותנו ארג מסכת בנין המוח, הנשקף לעינינו רק דרך הכלי המיקרוסקופי, לדעת איך תאי המוח המה האברים האמתים של הנפש.
ג. המופת התכליתי כי היעוד הנעלה של האדם דורש השתלמות נשמתו בעוה״ב, בעולם הנפשות ששם מרגישה הנשמה את עצמה כאזרחה בעולמה.	ג. המופת הנסיוני המוכיח לנו בחוש איך פעולות הנפש תלויות ועומדות בחלקי המוח, שאם יתקלקל אחד מהם תאבד המחשבה עם העשתונות הנובעות ממנה.

עשר עיקרים שלו, באין זכר בהם על השארת הנפש, שבאמת כפר הרמב"ם בהשארת הנפש ולא האמין גם במציאותה בפ"ע, שכן כתב בספרו משנה תורה בחלק יסודי התורה לאמר: „כשיפרוד הגוף שהוא מחובר מן היסודות תאבד הנפש, מפני שאינה מצויה אלא עם הגוף", רק נפש הפילוסוף שהיא הכנה להכח השכלי הוא „השכל הנקנה" היא נצחית, ובודאי ר"ל בזה שהשכל הנקנה משאיר אחריו בעולם חקירותיו והמצאותיו בחב"ד לקנין עולם ונצחי בקרב בני האדם.

אבל מעת שהתפשטה בעמנו למודי האגדה ו„הקבלה" עם מסתריה וסודותיה, שהיא בת הפילוסופיא האפלטונית כמו הנצרות, המניחה שׂ נ י ו ת בשני עולמות, נשמי ורוחני, גברה גם בעמנו האמונה בהשארת הנפש, בחשבם עם אפ ל ט ון, כי האדם בהוָלדו הוא מורכב מגוף המרי וטבעי וסופו למות, ומנשמה רוחנית ובלתי טבעית והיא נצחית, אשר היתה במציאות כבר, בטרם שתתחבר עם הגוף, באוצר הנשמות (האוצר הזה נקרא בלשון האגדה „גוף" באמרם: אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף) ותתגלגל אחרי מות הגוף באדם חדש הנולד, אבל גם בגופות בעה"י הנאותים למעשיה הטובים או הרעים: נשמות העריצים האכזרים מתלבשות בגויות ואבים ושאר בעה"י טורפי טרף, נשמות העובדים באמונה מתעטפות בגופות דבורים ונמלים וכו', אמונת הגלגול שאינה נזכרת באגדת התלמוד אלא ברמז כמו באמרם: פנחס זה אליהו וכדומה, ושהתודעה בעמנו בקרב הקראים עוד לפני רס"ג שקרא לה „העתקה" בספרו אמונות ודעות, האמונה הזאת נתפשטה יותר בעמנו אח"כ ע"י שיטת האר"י שחפש אחרי הגלגולים מימות עולם ושנות דור ודור, אז התעודדה והתחזקה יותר ויותר בעמנו האמונה בהשארת הנפש, כדבר שאין לפקפק בו כלל, והוא מוסכם מהיהודים והנוצרים גם יחד, אמונה מלאה נחת רוח ונחמה להאומללים אשר מתו להם אבות או בנים ושא"י בשרם, אמונה מיוסדת על אהבת החיים והתשוקה לחיי העוה"ב

חומר, רוח או כּח בלי תּכן נשמי, או מחשבה מרחפת באויר בלי התפשטות; אבל הוא עיקר דתי בלבות המאמינים, שאינם חוששים הרבה אם התבונה תסכים על זאת, ויצרו להם נשמיות ברוחניות, הנשמת באלהות נתנה יד ושם גם להגשמת הנפש, ולא הספיקה להם נצחיות הנשמה של האדם בלבד, כי בקשו גם נצחיות הגוף שלו, להאמין בתחית המתים לגופות, באיזה אופן דמיוני הרחוק מכל הבנה שכלית, והמתנגד אל היסודות הראשיים והפשוטים של ידיעות אנטומיה ופיזילוגיה, —

עמודי האמונה בהשארת הנפש ובעיקר מציאותה רופפו בהיהדות הקדמוניה, בכתבי הקודש שלפני גלות בבל לא נמצא אף רמז למציאות נשמת האדם כבריה בפ"ע וכ"ש להשארתה הנצחית, בספר בראשית נקרא „נפש חיה" האדם והבהמה, השם „נפש" לא הורה על נ ש מ ה במובן ההמוני, כי אם על מה שנאמר בל"א פערזאָן היינו האיש, (Individium), במבטא בתורה „ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה" ר"ל כי האדם הזה יהיה נבדל ונפרד מעדת בני ישראל, כעין חרם שבדורות האחרונים, הבטוים „נאסף" אל עמיו — „בא אל אבותיו" הנזכרים בתורה ר"ל שיהיה נקבר בקברות אבותיו, בשוב היהודים מגלות בבל הביאו עמם האמונה בתחית המתים שקבלו מן הפרסים, ואיזה רעיון דק על מציאות הנפש ורמז נדעך על השארתה בכתובים האחרונים שע"ז מוסב ספקות הקהלת: „מי יודע רוח בני אדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ". אולם תחית המתים נזכרת ביחזקאל ובדניאל ונרמזת בהרבה כתובים, גם במשנה נזכרת רק האמונה בתחית המתים ולא האמונה בהשארת הנפש, אנשי כה"ג תקנו בשמונה עשרה ברכה בפ"ע על תחית המתים וימות המשיח, ואין זכר בהן על השארת הנפש, הרמב"ם שאמרו עליו „ממשה עד משה לא קם כמשה" האמין בתחית המתים שכתב ע"ז מאמר בפ"ע, וקבע האמונה הזאת בשלשה

ממנו כ ר ו ח נ ש י מ ת ו האחרונה במפה נפשו. החזיון הזה נפרץ עד היום הזה, והוא באמת ישן נושן גם בשמות הלשונות הקדמוניות: בעברית ר ו ח („נשמת רוח חיים"), ביונית Anemos או Psyche, ברומית Anima או Spiritus, כלם שמות אשר הורו בתחלה על נ ש י ב ת הרוח, ואח"כ בהשאלה על נ ש י מ ת רוח אפו של האדם, ואח"כ התאחדה „נשמת חיים" הזאת עם „הכח החיוני", ולבסוף היתה למהות הנפש בעצמה בציון „רוח" (נייסט), עד שבאחרונה יצר הדמיון במוח בעלי נסתרות אישים רוחיים, שקורין Gespenster שדים או Spiritis רוחות. שהם יצורים של רוח בעלי אברים, ובקרב עדת ספיריטיסטים מפורסמים נעשים מהם פוטוגראפים בצורות מוחשיות. —

חתימה.

שני הלוחות בחכם אחד.

יש אשר ב ש נ י הלוחות האלה החזיק חכם א ח ד זה אחר זה, בישנותו בזקנותו את טעמו ב י ל ד ו ת ו, ואחרי אשר ב י ל ד ו ת ו אחז בידו החזקה את לוח ה א ח ד ו ת, חלשה דעתו ב ז ק נ ו ת ו, ואחז בידו הכהה את לוח ה ש נ י ו ת, כמו שהעיר ע"ז Haeckel בספרו. ככה היה החוקר הנודע בימינו Virchow ב ש ח ר ו ת ו מחזיק בשיטת ה א ח ד ו ת בין הגוף ובין הנפש, ומתנגד אל כל מיני ש נ י ו ת באדם ובעולם, אבל ב ז ק נ ו ת ו נטש את ה א ח ד ו ת, ושב אל ה ש נ י ו ת כמאמין תמים ונקי; וכן היה חברו החכם הנודע Dubois Reymond בראשיתו בעל א ח ד ו ת, ואחרי כן נהפך למאמין ב ש נ י ו ת. ועל כלם עלה הפילוסוף החריף והמחודד הנודע למשנב בדורות שעברו ע מ נ ו א ל ק א נ ט בשני ספריו, בראשונה בספר „בקרת התבונה הצרופה"

וכו', ובכן קמה גם נצבה האמונה בעמנו בהשארת הנפש לנצחים, והאדם — יליד אשה קצר ימים ושבע רוגז — יהיה אחרי מותו כאלהים, חי וקים לעולמי עד. —

אם נצדק בשפטנו על נשמת האדם שהיא נשארת בחיים לנצח, אז מוכרחים אנחנו להחליט חיי נצח גם לנפש בעה"י השלמים בטבעם, ודומים ברב או במעט אל טבע האדם, שאינו נבדל מהם באיכות כי אם במדרגת הכמות, בשלמות הגיוני מחשבות בתבונתו, שהתפתחה באדם במעלה יתרה וגבוהה על מדרגת הבעח"י, שיש להם בכ"ז נפש או נשמה לפי מדרגתם הנמוכה, והיא צריכה להשאר בחיים בעצם המדרגה השפלה הזאת. על כן לא יפלא בעינינו, אם באמת נמצא האמונה הזאת בהרבה עמים קדמונים וגם חדשים, המתפלספים בשיטת ל י י ב נ י ץ במאה הי"ח קיימו וקבלו השארת הנפש גם לנשמת בעח"י, ונוטה לזה גם מנדלסון בספרו פַּאֶדון, ועד היום בדעות רבים חושבים בתקותם על חיי נצח לנשמתם, בהכירם בנסיון גם את נפשות בעח"י ופעולותיהם, חכמי הקראים האמינו גם בשכר בעח"י לעוה"ב.

הדמיון האפלטוני באוצר הנשמות היה ברבות הימים למקור ח"ן בפילוסופיא, והצורה (Idee) האפלטונית היתה אבן פנה להנחת „עצם הנפש" (Seelen-Substanz) בפילוסופיא. אמנם על השאלה מה הוא „עצם הנפש" גדולים חלוקי הדעות בין חכמי הנפש. לדעת קצתם היא ישות רוחנית במהות מיוחדת לה לבדה, ולדעת אחרים יש בעצמותה גם איזו רוחניות בעצמות חמרית שלה הבלתי נראה ושונה מהנוף הנראה, ששם ביתה. לפי"ז הנפש בטבעה היא חומר שאינו נראה, ודומה בזה אל האויר העליון שקורין Aether. פילוסופים אחרים ישוו את הנפש אל רוח נושבת, ועצמותה הוא החומר שקורין Gas. הדמיון הזה נמצא באמת כבר בין העמים הטבעיים, כי הנפש היא הרוח, נשמת רוח חיים, אשר במות האדם נשאר הנוף פגר מת, ו נ ש מ ת ו בורחת

ז. אין בשכלנו הברור שום מופת מוחלט על חופש הרצון, החוק המוסרי ע"ז הוא רק עיקר אמוני (Dogma).

נאום הפילוסוף:

ח. הוכרחתי לעזוב את האמונה, למען אפנה לי מקום אל המדע.

ז. החוק המוסרי שבקרבנו (Kategorischer Imperativ) מוכיח לנו את חופש הרצון.

נאום הפילוסוף:

ח. הוכרחתי לעזוב את המדע, למען אפנה לִי מקום אל האמונה.

באור.

אם בארזים נפלה שלהבת התנועות, מה יעשו אזובי הקיר לעמוד בקוממיות?

בספריו הראשונים החליט קאנט את בנין העולם כלו על רגל אחת כמכונת אופנים לפי כח המושך או הכובד של נעווטון באופן טבעי בהניון התבונה הצרופה; ובספריו האחרונים המציא עיקרי התבונה הצריכה לתועלת מוסרית בחיי האדם; בראשונה החליט כי אין בכח „התבונה הצרופה" לברר מציאות האלהים, והשארת הנפש, והבחירה החפשית; ובאחרונה החליט, כי בשמוש „התבונה הצריכה" מצוֶה ומחויב האדם להאמין במציאות האלהים, ובהשארת הנפש, ובבחירה החפשית.

הנה כי כן, הפילוסוף החריף הזה בראשיתו נתן היתרון אל הדעת על הדת[1]) ובאחריתו נתן היתרון אל הדת על הדעת, ובכל

[1]) בהקדמת הספר „חיי אדם" לר"א דאנציג המכיל תוכן הש"ע או"ח מזכיר את הספר הראשון של קאנט (שנודע לי כפי הנראה רק מפי השמועה ממרחק) לאות ולראיה על תוקף אמונת הדת על חולשת פטפוטי הדעת, באשר הבין הפוסק הזה כי כונת הפילוסוף להראות שאין לסמוך כלל על הפילוסופיא, אחרי אשר תשש כוחה לברר במופתים מציאות האלהים, ואין לנו אלא להשען

(Kritik der reinen Vernunft) ובשני: בקרת התבונה הצריכה (Kritik der praktischen Vernunft).

בספר הראשון:

א. אין בתבל אלא עולם אחד, שבו הולך הכל לפי חוקים איתנים כמו אותם של כח הכובד (Gravitation) וסבתם הראשונה נשארת בכל בלתי־מודעת.

ב. בעולם מושל בכל החוק הטבעי האיתן, באין מקום לחפשיות מוחלטת.

ג. "האמת נמצאת רק בנסיון", הפנימיות של הטבע או הדבר בפני עצמו (das Ding an sich) אינו אלא דמיון (Grille), מושג גבולי וריק בדרך שלילה.

ד. עולם רוחני או עולם הנפשות איננו מתגלה לנו כלל, והוא רק עב קל מרחף בדמיון.

ה. אין בשכלנו הברור שום מופת מוחלט על מציאות האלהים. האמונה הריקה במציאותו (בלי אפשרות לצייר אותו לנו) איננה אלא דמיון פיוטי בלבד.

ו. אין בשכלנו הברור שום מופת מוחלט על השארת הנפש.

בספר השני:

א. שני עולמים בתבל, האחד בטבע הנפרד, הוא העולם המוחש, והשני בטבע שאינו נפרד, הוא העולם הרוחני.

ב. בעולם הטבעי מושל הכרח מוחלט, בעולם הרוחני הופש מוחלט.

ג. הטבע מתודע בנסיון רק כעין מחזה, הדבר בפני עצמו שהוא המהות הפנימית שלו, סתום וחתום לנו, ולא נדעהו.

ד. הדת תוכיח לנו מציאות העולם הרוחני ("הידיעה המוסרית שבקרבנו").

ה. אין ביכלתנו לדמות לנו מהאלהים לא ציור חיובי ולא ציור שלילי; אבל מחויבים אנחנו להאמין במציאותו (בלי ציור שכלי מוחלט).

ו. הנפש צריכה להיות נצחית, מפני נאום (Ahnung) קרבנו שיוכיח אותה לנו.

ה ש נ י ו ת (Dualismus) כי יצר לו כרבו היוני אריסטו עולם עליון שבו יצורים רוחניים הנקראים „השכלים הנבדלים“ ממש כדעות בעלי ה ש נ י ו ת בהנחתם עולם רוחני המשפיע על האדם בכל פנות שהוא פונה. ולעומת כפירתו בעוה“ב לכל צדדיו, קבע שלשה עשר עיקרים באמונת הדת[1], וביניהם גם האמונה הקשה והזרה בתחית המתים, ולא הספיק לו גזרת המשנה שהכופר בתחית המתים אין לו חלק לעוה“ב, כי אם גזר שאם „נתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות (גם „תחית המתים, במשמע) יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפקורס. ו מ צ ו ה ל ה ר ג ו ולשנאו ולאבדו“ (הקדמתו לפרק חלק). ובאכזריות גדולה יותר גזר שאנשים עם „דיעות בלתי אמתיות... יבא הצורך בקצת העתים ל ה ר ג ם“ — דבורים הנאים בפי קנאים נלהבים!

אם בארזים כ מ י י מ ו נ י ו ק א נ ט נפלה שלהבת — מה יעשו... !

תם.

[1] „השארת הנפש“ שאצל ק א נ ט נצבת בשורה אחת עם „מציאות האלהים“, לא נמצא בי“ג עיקרים האלה, ונראה מזה שעמד על דעתו בכפירתה, ולא חש לקבוע האמונה בה אף בלב המון העם — והוא פלא!

זאת מלא כל הארץ כבודו, כי במקום שפילוסופים בעלי תשובה עומדים, כופרים גמורים אינם יכולים לעמוד.

גם בעמנו נמצא חושב כביר כה, פילוסוף מפורסם גדול העצה ורב העלילה, הוא הרמב"ם אשר בספריו השונים פסח על שני הסעפים, ואחז את החבל בשני קצותיו: מקצה האחד היה עוסק בתורה, הלמודי תמים מתעסק בהויות דאביי ורבא, ופוסק נאמן כמעט נכון להתערב במחלוקת ב"ש וב"ה ע"ד ביצה שנולדה ביו"ט — ומקצה השני הורה „כי הפילוסופים העוסקים בטבעיות ואלהיות יש להם מדרגה יותר גבוהה מהעוסקים בתורה" (מו"נ ג' נ"א).

מקצה האחד החליט, כי נפש האדם היא כמו נפש בעלי חיים באיכותן, ואין הבדל ביניהן אלא במדרגת השלמות שהיא הכשרון ה ש כ ל י היינו „הכח הנמצא באדם שבו ישכיל ובו יקנה החכמות" (שמונה פרקים א') ממש כדעות בעלי ה א ח ד ו ת דרווין והאֶקל וסיעתם בימינו — ומקצהו השני הורה גדולות ונצורות על נפש האדם בבחינת „שכל הנקנה" שהוא דבוק ב„שכל הפועל" החסר מעט מאלהים.

מקצה האחד הורה לפי"ז „כשיפרד הגוף... תאבד הנפש, מפני שאינה מצויה אלא עם הגוף" (יסודי התורה) וכפי לפי"ז בהשאֵרת הנפש, בתחית המתים, בג"ע וגיהנם, ולפי"ז בשכר ועונש לעוה"ב, כי אין עולם אלא אחד, ממש כדעות המינים והצדוקים לפנים בישראל (הנזכרים במשנה ברכות ניד „משקלקלו המינים ואמרו אין עולם אלא אחד") וכדעות בעלי ה א ח ד ו ת (Monismus) בימינו — ומקצה השני היה כאחד מבעלי

על אמונת הדת המברכת לנו כאור בהיר מציאות האלהים. הכונה העקומה הזאת של הפוסק בעצמותה מוסכמת כמעט עם הספר השני של הפילוסוף אשר בשני ספריו גם יחד נראה כאלו מתכוין הפילוסוף ב ש כ ל ו הרם אל הבנת הפוסק ב ס כ ל ו ת ו העמוקה, שתי הקצות נפגשו (Les extremes se tochent), ואין בין ש כ ל ובין ס כ ל אלא שנוי זיגיר בכתב ולא בדבור (ופעם קהלת א' י"ז אף לא בכתב) אפילו בפי אנשי שבט אפרים. —

THE LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
NORTH CAROLINA

Presented By
DANNIE N. HEINEMAN

137
R896a

This **BOOK** may be kept out **TWO WEEKS ONLY,** and is subject to a fine of **FIVE CENTS** a day thereafter. It is **DUE** on the **DAY** indicated below:

137
R896a